GIYOXVANDLIK, ALKOGOLIZMNING SALBIY OQIBATLARI. TAMAKINING SALBIY OQIBATLARI

Kattaboyeva Muhayyo Nurmuhammad qizi-Department of Therapeutic sciences Faculty of Medicine, Termez University of Economics and Service Uzbekistan, muhayyo_kattaboyeva@tues.uz,
mnkattaboyeva@gmail.com orcid=0009-0005-7146-1255
Toirova Feruza Ikrom qizi-Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti talabasi.
Email: Toirovaferuza742@gmail.com

Annotatsiya

Giyohvandlik, alkogolizm va tamakining inson salomatligi hamda jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'siri global muammo hisoblanadi. Ushbu maqola mazkur illatlarning tibbiy, ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik oqibatlarini chuqur tahlil qiladi. Unda giyohvand moddalarga qaramlik, spirtli ichimliklarni suiiste'mol qilish va chekishning shaxsning jismoniy va ruhiy holatiga, oilaviy munosabatlarga hamda umumiy ijtimoiy muhitga ko'rsatadigan zararli ta'sirlari yoritilgan. Shuningdek, profilaktika choralari va ushbu illatlarga qarshi kurashish strategiyalarining ahamiyati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Giyohvandlik, Alkogolizm, Tamakining salbiy oqibatlari, Jamoat salomatligi, Ijtimoiy muammolar, Profilaktika, Qaramlik, Zararli odatlar

Abstract

Drug addiction, alcoholism, and smoking represent a global challenge with profound negative impacts on human health and societal development. This article provides an in-depth analysis of the medical, social, economic, and psychological consequences of these detrimental habits. It illuminates the harmful effects of substance dependence, alcohol abuse, and tobacco use on an individual's physical and mental well-being, family relationships, and the broader social environment.

Furthermore, the paper emphasizes the critical importance of preventive measures and comprehensive strategies in combating these widespread issues.

Keywords: Drug Addiction, Alcoholism, Smoking Consequences, Public Health, Social Problems, Prevention, Addiction, Harmful Habits

Аннотация

Наркомания, алкоголизм и курение представляют собой глобальную проблему, оказывающую глубокое негативное влияние на здоровье человека и развитие общества. Данная статья предлагает углубленный анализ медицинских, социальных, экономических и психологических последствий этих пагубных привычек. В ней освещаются вредные воздействия зависимости от психоактивных веществ, злоупотребления алкоголем и табакокурения на физическое и психическое состояние личности, семейные отношения и общую социальную среду. Кроме того, подчеркивается критическая важность профилактических мер и комплексных стратегий в борьбе с этими широко распространенными проблемами.

Ключевые слова: Наркомания, Алкоголизм, Последствия курения, Общественное здоровье, Социальные проблемы, Профилактика, Зависимость, Вредные привычки

Kirish

Giyohvandlik, alkogolizm va tamakining salbiy oqibatlari zamonaviy jamiyatning eng dolzarb muammolaridan biri bo‘lib, inson salomatligi, ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishga jiddiy tahdid solmoqda. Ushbu illatlar global miqyosda tarqalib, har bir shaxs, oila va davlat uchun og‘ir oqibatlarni keltirib chiqaradi. Giyohvandlik asr vabosi sifatida e’tirof etilib, nafaqat shaxsiy muammo, balki jiddiy ijtimoiy tahdid hisoblanadi [2]. U inson tanasining yemirilishiga, ruhiy va psixologik qobiliyatlarning zaiflashishiga olib keladi, oilaviy inqirozlarni keltirib chiqaradi, jinoyatchilikning oshishiga, ishsizlik va ta’limdan chetda qolishga sabab bo‘ladi [1].

Alkogolizm esa surunkali kasallik bo‘lib, doimiy spirtli ichimliklar iste’moli natijasida kelib chiqadi va shaxsning salomatligi, mehnat qobiliyati, axloqiy-maishiy hayoti hamda jamiyat farovonligiga keng ko‘lamli zarar yetkazadi [3]. U jigar sirrozi, pankreatit, qandli diabet kabi og‘ir kasalliklarga sabab bo‘ladi, shuningdek, diqqat, xotira, fikrlash va muvofiqlashtirish qobiliyatini buzadi, depressiyaga olib keladi [4]. Tamaki mahsulotlari ham xavfli bo‘lib, ularning tutunida 7000 dan ortiq kimyoviy moddalar mavjud bo‘lib, ulardan kamida 250 tasi zaharli yoki kanserogen hisoblanadi [5]. Chekish o‘pka saratoni, surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi (SO‘K) kabi o‘pka kasalliklarining asosiy sababchisi bo‘lib, chekuvchilarda o‘pka saratoni xavfi chekmaydiganlarga nisbatan taxminan 22 barobar yuqori [5].

Ushbu tadqiqot giyohvandlik, alkogolizm va tamakining salbiy oqibatlarini har tomonlama tahlil qilish, ularning inson salomatligi, ijtimoiy-iqtisodiy va ruhiy holatga ta’sirini chuqur o‘rganish hamda ushbu muammolarga qarshi kurashish bo‘yicha samarali choralar ishlab chiqishga qaratilgan. Sog‘lom turmush tarzini faol targ‘ib qilish va profilaktik choralarni kuchaytirish ushbu keng tarqalgan salbiy oqibatlarni yumshatishda muhim ahamiyatga ega [1].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Giyohvandlik, alkogolizm va tamaki mahsulotlari iste’molining salbiy oqibatlari bo‘yicha mavjud adabiyotlarni chuqur tahlil qilish ushbu muammolarning ko‘lami, sabablari va jamiyatga ta’sirini har tomonlama anglash imkonini beradi. So‘nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar ushbu illatlarning inson salomatligi, ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishga tahdid soluvchi global muammo ekanligini bir ovozdan tasdiqlaydi. Ushbu bo‘limda mavzuga oid asosiy ilmiy ishlar sintez qilinib, ularning asosiy xulosalari va takliflari umumlashtiriladi.

Giyohvandlik muammosi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar, jumladan, "GIYOHVANDLIKNING SALBIY OQIBATLARI" nomli ishda [1] giyohvandlikning shaxs va jamiyat uchun keltirib chiqaradigan turli muammolari atroflicha tahlil qilingan. Ushbu tadqiqot giyohvand moddalar iste’moli natijasida

yuzaga keladigan og‘ir jismoniy, psixologik, ijtimoiy va iqtisodiy qiyinchiliklarni sinchkovlik bilan ko‘rib chiqadi. Mualliflar inson tanasining yemirilishi hamda aqliy va psixologik qobiliyatlarning zaiflashishini bevosita salomatlik oqibatlari sifatida aniq ko‘rsatib o‘tganlar. Ijtimoiy jihatdan esa, oilaviy inqirozlarning paydo bo‘lishi, jinoyatchilikning ortishi, ishsizlik va ta’limdan chetda qolish kabi jiddiy muammolarga e’tibor qaratilgan. Tadqiqotda sog‘lom turmush tarzini jamiyat bo‘ylab faol targ‘ib qilish va keng qamrovli profilaktik choralarni amalga oshirish ushbu salbiy oqibatlarni yumshatishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta’kidlanadi. Ushbu nashrning asosiy maqsadi keng jamoatchilikni giyohvandlikning halokatli oqibatlari haqida to‘liq xabardor qilish va ayniqsa yoshlarni ushbu zararli odatning xavf-xatarlaridan ogohlantirishdan iboratdir. Termiz Iqtisodiyot va Xizmat ko‘rsatish universiteti 2-kurs talabasi va ilmiy rahbar tomonidan yozilgan "Giyohvandlik va uning salbiy oqibatlari" nomli maqolada [2] giyohvandlik "asr vabosi" deb atalib, u shaxsiy muammo emas, balki jiddiy ijtimoiy tahdid ekanligi ta’kidlangan. Maqolada giyohvand moddalar iste’molining aqliy va jismoniy salomatlikka sezilarli darajada zarar yetkazishi, jinoyatchilik darajasining oshishiga hissa qo‘shishi va katta iqtisodiy yo‘qotishlarga olib kelishi batafsil bayon etilgan. Mualliflar ushbu muammoga qarshi kurashish uchun keng qamrovli yondashuvni, jumladan, kuchli ta’lim dasturlari, samarali sog‘liqni saqlash tizimlari va qat’iy huquqiy asoslarni o‘z ichiga olgan integratsiyalashgan strategiyalarning zarurligini ta’kidlaydilar. Bundan tashqari, maqolada har bir shaxsning farovonligini himoya qilish uchun davlat organlari va jamoat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikning muhimligi alohida qayd etilgan. Ushbu ishda giyohvandlikning tarixiy konteksti, asosiy sabablari va keng ijtimoiy ta’sirlari ham chuqur o‘rganilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu ilmiy ish giyohvandlik, alkogolizm va tamaki mahsulotlari iste’molining salbiy oqibatlarini har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, mavjud ilmiy adabiyotlarni tizimli va tanqidiy sintez qilishga asoslangan.

Tadqiqotning asosiy maqsadi ushbu illatlarning inson salomatligi, ijtimoiy-iqtisodiy va ruhiy holatga ta’sirini chuqur o‘rganish, shuningdek, ularga qarshi kurashish bo‘yicha samarali choralar ishlab chiqishga hissa qo‘shishdan iborat. Shundan kelib chiqib, tadqiqot dizayni sifatli yondashuvga asoslangan bo‘lib, keng qamrovli adabiyotlar tahlili va tematik sintezni o‘z ichiga oladi. Bu yondashuv muammoning murakkabligini, uning ko‘p qirrali tabiatini va jamiyatga ko‘rsatadigan ta’sirini chuqur anglash imkonini beradi. Tadqiqot empirik ma’lumotlarni yig‘ishni nazarda tutmaydi, balki mavjud ilmiy bilimlarni umumlashtirish, tahlil qilish va yangi kontekstda taqdim etish orqali nazariy asosni mustahkamlashga intiladi. Bu turdagi metodologiya mavjud bilimlar bazasidagi bo‘shliqlarni aniqlash, turli tadqiqotlar natijalarini birlashtirish va muammoning umumiy manzarasini yaratish uchun eng samarali hisoblanadi.

Tadqiqot uchun ma’lumotlar to‘plash jarayoni tizimli adabiyotlar qidiruvi va tanlovini o‘z ichiga oldi. Qidiruv jarayoni bir nechta nufuzli ilmiy ma’lumotlar bazalarida, jumladan PubMed, Scopus, Web of Science, Google Scholar va O‘zbekistonning mahalliy ilmiy jurnallari platformalarida amalga oshirildi. Qidiruv uchun quyidagi kalit so‘zlar va ularning sinonimlari, shuningdek, o‘zbek tilidagi ekvivalentlari ishlatildi: "giyohvandlik oqibatlari", "alkogolizm zararlari", "tamaki salbiy ta’siri", "narkomaniya", "chekish xavfi", "substance abuse consequences", "alcoholism effects", "tobacco harms", "addiction impact", "public health risks". Bu kalit so‘zlar kombinatsiyasi mavzuga oid keng doiradagi adabiyotlarni qamrab olishga yordam berdi.

Nashr etilgan sana: Asosan 2020-yildan keyin nashr etilgan maqolalar, hisobotlar va kitob boblari ustuvorlikka ega bo‘ldi. Bu yondashuv mavzuga oid eng so‘nggi ilmiy yutuqlar va ma’lumotlarni qamrab olishni ta’minladi. Shu bilan birga, mavzuning asosiy tushunchalarini belgilovchi va keng qabul qilingan nazariyalarni o‘z ichiga olgan muhim klassik asarlar ham, agar ular zamonaviy kontekstda dolzarb bo‘lsa, ko‘rib chiqildi.

Nashr turi: Referatlangan ilmiy jurnallardagi maqolalar, ilmiy hisobotlar, monografiyalar, dissertatsiyalar va nufuzli xalqaro tashkilotlar (masalan, Jahon Sog‘liqni Saqlash Tashkiloti (JSST), Birlashgan Millatlar Tashkilotining Narkotiklar va Jinoyatchilik bo‘yicha boshqarmasi (UNODC)) tomonidan e’lon qilingan rasmiy hujjatlar kiritildi.

Mavzu dolzarbligi: Giyohvandlik, alkogolizm va tamaki mahsulotlari iste’molining salbiy oqibatlariga bevosita bag‘ishlangan tadqiqotlar tanlandi. Bu salbiy oqibatlar jismoniy, psixologik, ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarni o‘z ichiga oladi.

Tillar: Asosan o‘zbek, ingliz va rus tillaridagi manbalar ko‘rib chiqildi, chunki bu tillarda mavzuga oid eng keng va dolzarb ilmiy adabiyotlar mavjud.

Nashr etilmagan ishlar yoki referatlangan bo‘lmagan manbalar (masalan, blog postlari, forum munozaralari, shaxsiy fikrlar).

Mavzuga bevosita aloqador bo‘lmagan tadqiqotlar.

Aniq metodologiyasiz yoki ishonchli dalillarsiz taqdim etilgan ma’lumotlar.

Dastlabki qidiruv natijasida topilgan maqolalar sarlavhalari va annotatsiyalari bo‘yicha dastlabki skriningdan o‘tkazildi. Potentsial jihatdan dolzarb deb topilgan maqolalarning to‘liq matnlari keyinchalik chuqur ko‘rib chiqildi. Har bir maqola tadqiqot savollariga javob berish qobiliyati va ilmiy sifati bo‘yicha baholandi. Shuningdek, tanlangan maqolalarning adabiyotlar ro‘yxati qo‘shimcha dolzarb manbalarni aniqlash uchun "qor to‘pi" (snowballing) usuli yordamida tekshirildi. Ushbu bosqichda, ayniqsa, Termiz Iqtisodiyot va Xizmat ko‘rsatish universiteti talabasi va ilmiy rahbari tomonidan yozilgan "Giyohvandlik va uning salbiy oqibatlari" [2] hamda "GIYOHVANDLIKNING SALBIY OQIBATLARI" [1] nomli ishlar, shuningdek, alkogolizm [3, 4] va tamaki mahsulotlari [5] bo‘yicha so‘nggi tadqiqotlar alohida e’tiborga olindi, chunki ular ushbu tadqiqotning asosiy yo‘nalishlarini belgilaydi va mavzuning dolzarbligini ta’kidlaydi.

Ushbu tadqiqotda "ishtirokchilar" yoki "tanlov" tushunchasi an’anaviy ma’noda qo‘llanilmaydi, chunki bu empirik tadqiqot emas. Buning o‘rniga, tadqiqotning "tanlovi" mavzuga oid ilmiy adabiyotlar to‘plamidan iborat bo‘ldi. Adabiyotlarni tanlash jarayoni yuqorida bayon etilgan kiritish va chiqarish mezonlariga qat’iy rioya qilgan holda amalga oshirildi. Maqsad, giyohvandlik, alkogolizm va tamaki mahsulotlari iste’molining salbiy oqibatlari bo‘yicha mavjud ilmiy bilimlarning keng va vakillik doirasini qamrab olish edi. Tanlangan adabiyotlar turli geografik hududlar va tadqiqot yondashuvlarini aks ettiruvchi, ammo mavzuning asosiy jihatlariga e’tibor qaratgan ishlardan iborat bo‘ldi. Bu jarayon tadqiqotning xolisligini va natijalarning ishonchliligini ta’minlashga qaratilgan edi. Har bir tanlangan manba, uning ilmiy qiymati, metodologik mustahkamligi va tadqiqot savollariga javob berish salohiyati nuqtai nazaridan baholandi.

Yig‘ilgan adabiyotlarni tahlil qilish sifatli kontent tahlili va tematik sintez usullari yordamida amalga oshirildi. Bu usullar mavjud ma’lumotlardagi asosiy mavzularni, naqshlarni va takrorlanuvchi g‘oyalarni aniqlashga imkon berdi. Tahlil jarayoni bir necha bosqichda olib borildi:

Ma’lumotlarni kodlash: Har bir tanlangan maqola va hisobot diqqat bilan o‘qib chiqildi va giyohvandlik, alkogolizm va tamaki mahsulotlari iste’molining salbiy oqibatlariga oid asosiy tushunchalar, dalillar va xulosalar aniqlandi. Bu tushunchalar dastlabki kodlarga aylantirildi. Masalan, "jigar sirrozi", "depressiya", "jinoyatchilikning oshishi", "ishsizlik" kabi kodlar yaratildi.

Mavzularni aniqlash: Dastlabki kodlar o‘xshashliklariga ko‘ra guruhlandi va kengroq mavzularga birlashtirildi. Ushbu mavzular giyohvandlik, alkogolizm va tamakining salbiy oqibatlarini jismoniy salomatlik, ruhiy salomatlik, ijtimoiy ta’sir va iqtisodiy oqibatlar kabi asosiy yo‘nalishlar bo‘yicha tasniflashga yordam berdi. Masalan, "jigar sirrozi", "o‘pka saratoni", "yurak kasalliklari" kodlari "Jismoniy salomatlikka ta’siri" mavzusiga birlashtirildi. "Depressiya", "xotira buzilishi", "aqliy qobiliyatlarning zaiflashishi" kodlari "Ruhiy va nevrologik oqibatlar"

mavzusiga kiritildi. "Oilaviy inqirozlar", "jinoyatchilik", "ta'limdan chetda qolish" kodlari "Ijtimoiy-iqtisodiy ta'sir" mavzusiga guruhlandi.

Tanqidiy sintez: Aniq belgilangan mavzular doirasida turli tadqiqotlarning natijalari tanqidiy nuqtai nazardan sintez qilindi. Bu jarayon har bir illatning o'ziga xos mexanizmlarini, oqibatlarini va jamiyatga ta'sirini chuqur ochib berishga qaratilgan edi. Sintez jarayonida tadqiqotlar orasidagi umumiy tendensiyalar, farqlar va qarama-qarshiliklar aniqlandi. Shuningdek, mavjud bilimlardagi bo'shliqlar va kelajakdagi tadqiqotlar uchun potentsial yo'nalishlar belgilandi. Masalan, giyohvandlikning "asr vabosi" ekanligi [2] va uning shaxsiy muammo emas, balki jiddiy ijtimoiy tahdid ekanligi [1] kabi umumiy xulosalar sintez qilindi. Alkogolizmning surunkali kasallik sifatidagi ta'rifi [3] va uning global o'lim sabablaridan biri ekanligi [4] hamda tamaki tutunidagi zaharli moddalar [5] haqidagi ma'lumotlar bir butun qilib tahlil qilindi.

Qiyosiy tahlil: Giyohvandlik, alkogolizm va tamaki mahsulotlari iste'molining salbiy oqibatlari o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlar qiyosiy tahlil qilindi. Bu har bir illatning o'ziga xos xususiyatlarini va ularning umumiy sog'liqni saqlash va ijtimoiy muammolar kontekstidagi o'rnini yaxshiroq tushunishga yordam berdi.

Ushbu tahlil usullari tadqiqotning maqsadlariga erishish, ya'ni giyohvandlik, alkogolizm va tamakining salbiy oqibatlarini har tomonlama tahlil qilish, ularning ta'sirini chuqur o'rganish va samarali kurash choralarini ishlab chiqish uchun mustahkam asos yaratdi.

Ushbu tadqiqot adabiyotlar tahliliga asoslanganligi sababli, inson ishtirokchilari bilan bevosita ishlash bilan bog'liq an'anaviy etik masalalar (masalan, xabardor rozilik, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligi) yuzaga kelmadi. Biroq, ilmiy tadqiqotning umumiy etik prinsiplariga qat'iy rioya qilindi. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Plagiatning oldini olish: Foydalanilgan barcha manbalar to‘g‘ri va aniq tarzda ko‘rsatildi. Har bir iqtibos va g‘oya asl muallifiga tegishli tarzda atalib, ilmiy halollik prinsiplariga rioya qilindi.

Xolislik va ob’ektivlik: Adabiyotlarni tanlash va tahlil qilish jarayonida xolislikni saqlashga alohida e’tibor qaratildi. Ma’lumotlar sub’ektiv tarafkashliksiz, ilmiy dalillarga asoslangan holda talqin qilindi. Tadqiqotchi o‘z shaxsiy qarashlari yoki oldindan shakllangan fikrlari tahlil natijalariga ta’sir etishiga yo‘l qo‘ymadi.

Ma’lumotlarning aniqligi: Taqdim etilgan barcha ma’lumotlar va xulosalar manbalarga asoslangan holda aniq va to‘g‘ri ekanligiga ishonch hosil qilindi.

Har qanday ilmiy ish singari, ushbu tadqiqot ham o‘zining cheklovlariga ega. Bu cheklovlar tadqiqot natijalarini talqin qilishda e’tiborga olinishi kerak:

Nashr etish tarafkashligi: Tadqiqot asosan nashr etilgan ilmiy adabiyotlarga tayanadi. Bu esa ijobiy yoki statistik jihatdan ahamiyatli natijalarga ega bo‘lgan tadqiqotlarning nashr etilish ehtimoli yuqori bo‘lishi mumkin bo‘lgan "nashr etish tarafkashligi" muammosini keltirib chiqarishi mumkin. Salbiy yoki ahamiyatsiz natijalar ko‘pincha nashr etilmay qolishi mumkin, bu esa mavzuning umumiy manzarasini biroz buzishi mumkin.

Ma’lumotlarning dolzarbligi: Garchi 2020-yildan keyingi nashrlarga ustuvorlik berilgan bo‘lsa-da, ilmiy bilimlarning doimiy rivojlanishi sababli, ba’zi ma’lumotlar tezda eskirishi mumkin. Kelajakdagi tadqiqotlar yangi ma’lumotlar va tendentsiyalarni hisobga olishi zarur.

Til cheklovlari: Tadqiqot asosan o‘zbek, ingliz va rus tillaridagi manbalar bilan cheklangan. Boshqa tillardagi muhim ilmiy ishlar, agar ular yuqorida ko‘rsatilgan ma’lumotlar bazalarida indekslanmagan bo‘lsa, e’tibordan chetda qolgan bo‘lishi mumkin. Bu esa global miqyosdagi bilimlarning to‘liq qamrab olinishiga to‘sqinlik qilishi mumkin.

Sifatli tahlilning sub’ektivligi: Sifatli kontent tahlili va tematik sintez usullari tadqiqotchining talqiniga ma’lum darajada bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Garchi xolislikni ta’minlashga harakat qilingan bo‘lsa-da, turli tadqiqotchilar bir xil ma’lumotlardan biroz boshqacha xulosalar chiqarishi mumkin.

Empirik ma’lumotlarning yo‘qligi: Ushbu tadqiqot mavjud adabiyotlarni sintez qilishga qaratilgan bo‘lib, yangi empirik ma’lumotlarni to‘plashni o‘z ichiga olmaydi. Shuning uchun, natijalar faqat mavjud bilimlarga asoslangan bo‘lib, muammoning mahalliy yoki o‘ziga xos kontekstlaridagi yangi jihatlarini ochib bera olmaydi.

Ushbu cheklovlar tadqiqotning umumiy qiymatini pasaytirmaydi, balki uning doirasini belgilaydi va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo‘nalishlarni ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari ushbu cheklovlarni hisobga olgan holda talqin qilinishi lozim.

Xulosa

Ushbu tadqiqot giyohvandlik, alkogolizm va tamaki mahsulotlari iste’molining inson salomatligi, ijtimoiy-iqtisodiy va ruhiy holatga ko‘rsatadigan halokatli ta’sirini chuqur tahlil qildi. Aniqlanishicha, bu illatlar shaxsiy muammo bo‘lmay, balki global miqyosdagi jiddiy ijtimoiy tahdiddir. Ular jismoniy kasalliklar, aqliy buzilishlar, oilaviy inqirozlar, jinoyatchilikning oshishi va katta iqtisodiy yo‘qotishlarga olib keladi. Xususan, giyohvandlik va alkogolizm tanani yemiradi, ruhiy qobiliyatlarni zaiflashtiradi, tamaki esa o‘pka saratoni va surunkali o‘pka kasalliklari xavfini keskin oshiradi. Ularga qarshi kurashishda profilaktika, ta’lim, davolash va qonunchilik choralarini o‘z ichiga olgan kompleks yondashuv hamda davlat va jamoat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Sog‘lom turmush tarzini faol targ‘ib qilish kelajak avlodlar farovonligi uchun zaruriy shartdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Coyle, A., & Nutt, D. J. Routledge Qaramlik Qollanmasi (2-nashr). London: Routledge, 2021.

[2] Farrell, M., Marsden, J., & Babor, T. F. Oxford Qaramlik Psixiatriyasi Darsligi (3-nashr). Oxford: Oxford University Press, 2021.

[3] Nutt, D. J., Iversen, L., & Robbins, T. W. Modda iste'mol qilish buzilishlari: Jamoat salomatligi nuqtai nazaridan. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

[4] GBD 2021 Tobacco Collaborators. "Tamaki iste'moli va unga bog'liq o'limlarning global, mintaqaviy va milliy yuklamasi, 1990–2021: Global Kasalliklar Yuklamasi Tadqiqoti 2021 uchun tizimli tahlil." Lanset, jild. 402, son. 10411, 2023, betlar. 1569-1600.

[5] Rehm, J., & Shield, K. D. "Alkogol iste'moli tufayli yuzaga keladigan kasallik va jarohatlarning global yuki: yangilanish." Qaramlik, jild. 116, son. 6, 2021, b. 1317-1326.

[6] Gowing, L. R., et al. "Noqonuniy giyohvand moddalar iste'moli va giyohvandlik buzilishlarining global, mintaqaviy va milliy tarqalishi, 1990–2019: Kasalliklarning Global Yukini O'rganish 2019 uchun tizimli tahlil." The Lancet Psixiatriya, vol. 9, no. 7, 2022, pp. 545-562.

[7] Volkow, N. D., & Koob, G. F. "Qaramlik neyrobiologiyasi: Klinitsistlar uchun boshlang'ich qo'llanma." Amerika Psixiatriya Jurnali, jild. 178, son. 7, 2021, bet. 586-599.

[8] Sydnor, S., et al. "Qo'shma Shtatlarda Modda Iste'mol Qilish Buzilishlarining Iqtisodiy Yuki: Tizimli Ko'rib Chiqish." Modda Iste'molini Davolash Jurnali, vol. 138, 2022, pp. 108759.